

REPREZENTAREA SOCIALĂ A ROMÂNILOR EMIGRANȚI PRIN BISERICA ROMÂNEASCĂ DIN STRĂINĂTATE. DIMENSIUNEA RELIGIOS-CULTURALĂ, EDUCAȚIONALĂ ȘI IDENTITARĂ

Conf. univ. dr. Viorica-Cristina CORMOȘ

Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava

cristinacormos@yahoo.com

ABSTRACT: The social representation of Romanian emigrants through the Romanian church abroad. The religious-cultural, educational and identity dimension.

The migration process brings with it implications at the personal, social and identity level. The emigrants go through certain processes of assimilation and integration in the country of migration, which has an impact on a psycho-emotional and real level. Many Romanians, once they have arrived in the country of migration, try to take into account your safety. Thus, there are Romanians who join and integrate into the communities of Romanians next to the Romanian churches, which gives them a social and collective representation that generates a common representation of the members of a social group, based on a set of mental states and beliefs expressed through tradition, rites and institutions. In the Romanian communities next to the Romanian churches, the emigrants internalize a referential framework in which religious, cultural, traditional and educational elements are found based on the bond between that community and what defines them as Romanians. The priest is directly involved in the formation of these communities, being the one who comes to support and guide Romanian emigrants, on the one hand from a religious perspective, but on the other hand from a social, cultural perspective, of transmitting traditions, of education and identity preservation.

The purpose of this article is to identify the need of Romanians abroad for social representation through Romanian communities where they find themselves as entities with common principles, values and traditions and where they can preserve their cultural and national identity. Like the semi-structuring research, I chose the structured interview applied to two priests who belong

to Parishes in France and Italy, they highlight the importance of church involvement on several dimensions: religious, cultural, educational and identity.

Key words: *migration, social representation, community, religion, culture, tradition, education, identity.*

Introducere

Migrația internațională presupune mișcarea persoanelor care pleacă din țara de origine în vederea stabilirii în mod temporar sau definitiv într-o altă țară. Acest fenomen apare ca reacție la schimbările economice, de structură socială și de calitate a vieții. În funcție de perioada cât migrantul rămâne în țara de destinație, migrația poate fi permanentă sau temporară, iar motivul principal pentru care românii emigrează în străinătate este pentru muncă, creșterea veniturilor și îmbunătățirea calității vieții. "Evoluția fluxurilor migraționiste externe se explică parțial, printr-o componentă tradițională, oamenii fiind în căutare permanentă de strategii de reducere a riscurilor, prin asigurarea unui volum mai mare a venitului."¹

Odată ajunși în țara de migrație, emigranții trec printr-un proces de asimilare și integrare în țara de migrație. Integrarea românilor poate fi uneori greu de realizat deoarece aceștia ajung într-un mediu nou, cu o limbă nouă, cu mentalități, comportamente și valori diferite, cu o altă cultură și obiceiuri. Ca urmare, unii dintre aceștia se afiliiază comunităților de români de pe lângă bisericile românești unde se simt mai aproape de mediul cu care ei au fost obișnuiți și în care se regăsesc ca valori, cultură, tradiții, relații sociale. Astfel de comunități s-au format din nevoia românilor de avea o anumită reprezentare socială, de a se regăși ca entitate și identitate, din nevoia de apartenență la un grup social cu caracteristici comune. Identificarea în cadrul grupurilor este un lucru esențial pentru un echilibru psiho-social și pentru o delimitare graduală a identității sociale. Procesul de identificare este important atât pentru individ și pentru existența grupurilor din punct de vedere psihologic, cât și pentru dinamica și existența relațiilor intergrupuri.

Aceste comunități românești, care sunt formate în jurul bisericilor

1 Valentina Vasile, Gheorghe Zaman (coord.), *Migrația forței de muncă și dezvoltarea durabilă a României*, București, Editura Expert, 2005, p. 41.

românești², au în primul rând caracteristica religioasă, dar în timp și-au dobândit și caracteristica socială, tradițională. Preotul este implicat în mod direct în formarea acestor comunități, fiind cel care vine în sprijinul și îndrumarea românilor emigranți, pe de o parte din perspectivă religioasă, dar pe de altă parte din perspectivă culturală, de transmitere a tradițiilor, de educare a copiilor, de păstrare a identității culturale și naționale etc. „Modernitatea, oricât de excesivă și autosuficientă ar fi, nu poate substitui identitatea. Și aceasta, în primul rând, pentru că recursul la tradiție (sinonimia este mai mult decât evidentă, căci tradiția este identitate) și nevoia de a ne legitima sunt constante ale spiritului uman.”³

Mai mult de atât, preotul alături de alți enoriași vin în sprijinul românilor care se confruntă cu dificultăți de integrare și adaptare în țara de migrație, comunitatea de români fiind un liant de sprijin, de îndrumare, de găsire a celor mai bune soluții și de educare a copiilor și tinerilor în spiritul românesc.

Reprezentarea socială a românilor emigranți prin biserica românească

În interacțiunea cu mediul social, cu alți indivizi și grupuri sociale, individul descoperă realitatea socială. Această realitate socială este reprodusă și transpusă individului prin intermediul reprezentărilor sociale. În contextul migrației în străinătate, românii s-au adaptat și s-au afiliat unor grupuri sociale conform cu nevoile lor. De-a lungul timpului în care acest fenomen a luat amploare, s-au format biserici românești unde s-au adunat comunități de români, aceștia contribuind la formarea propriei realități sociale. Acest grup format pe lângă biserica românească s-a demonstrat a fi un grup social la care s-au afiliat și au solicitat sprijinul mulți români emigranți.

Realitatea socială este exterioară individului și preexistentă acestuia. „Întregul proces de interiorizare a socialului are loc în spațiul proximal individual fie în cadrul informal al experienței directe a individului în interacțiunile cu alți indivizi sau cu alte instanțe intermediare, fie în cadrul

2 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Misiunea Bisericii în societate”, *Timotheus – Incursiuni Teologice Tematice* 4 (2), 2017, pp. 57-76.

3 Ovidiu Iancu, *Identitate culturală și mental colectiv românesc în postcomunism (1990-2007)*, Cluj-Napoca, Editura EIKON, 2013, p. 228.

formal prin actul socializării.”⁴ La acest nivel al percepției, interiorizarea realității sociale nu este o simplă transpunere. Individul asimilează și interiorizează elementele realității sociale în raport cu cadrele sale referențiale și prin intermediul reprezentărilor sociale. Acest lucru arată că percepția socialului nu este o reproducere fidelă a realității percepute, iar gradul de fidelitate este dat de măsura în care sunt satisfăcute cerințele comunalității, astfel încât realitatea interiorizată devine ea însăși parte a realității sociale. De aceea, românii în țara de migrație fiind afiliați diverselor grupuri sociale, analizează și percep posibilitățile și nevoile în funcție de scopul emigrării, dar și de structura identitară. Mulți dintre români caută să se regăsească ca identitate, cultură și educație în comunitățile de români de pe lângă bisericile românești deoarece, pe lângă slujbele religioase, în aceste comunități se desfășoară activități culturale, tradiționale și educaționale, ceea ce contribuie la păstrarea identității culturale și naționale.

În etapele parcurse de reprezentarea socială, sinele este cel care este supus unor transformări care pun amprenta pe formarea identității individului. Sinele implică deci un proces dinamic de reflexivitate prin reprezentare. „Sinele este un proces, care emerge din trecut și interacționează cu alte subiecte. Prin comparație, eul este constituit prin interiorizarea anumitor atitudini organizate de altă generalizare care este definită de o comunitate organizată sau de un grup social care oferă individului unitatea sa.”⁵ Prin această expunere putem contura faptul că românii care s-au afiliat comunităților de pe lângă bisericile românești au o structură diferită față de românii care s-au contopit cu comunitatea autohtonilor. Aceștia sunt ancorați într-o realitate bazată pe tradiții, cultură, educație și religiozitate, însă nu putem spune același lucru despre românii care s-au îndepărtat de aceste cadre și si-au însușit din elementele culturale și identitare ale grupurilor de cetățeni cu alte naționalități.

Societatea reprezintă ceva abstract, pe când relațiile sociale ale individului sunt cele care pun oarecum amprenta pe identitatea individului, definindu-i autonomia și modul de percepție a lumii în care conviețuiește. Practic relațiile cotidiene, mijlocesc, către individ, valorile sociale și normele comportamentului, prin intermediul lor se realizează, în bună măsură,

4 Dan Jucan, *Identitate și societate*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2005, p. 45.

5 Anne-Marie Costalat-Founeau, *Identité sociale et dynamique représentationnelle*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 1997, p. 27.

integrarea individului în societate.”(Roth, Adrian, 1986, p. 50). Indivizii și societatea nu sunt opuse ca tipuri diferite de lucruri. Societatea este rezultatul relațiilor sociale între indivizi, iar indivizii nu pot exista în afara relațiilor sociale. Fără relații sociale cultura umană nu ar mai exista. Societatea este rezultatul conversației și interacțiunii dintre oameni, iar prin procesul reprezentării se formează identitatea acestora. Indiferent de societatea în care s-au afiliat românii prin procesul de emigrare, aceștia se formează în noul context social în funcție de valorile și principiile pe care le au prin educație și formare, dar și în funcție de valorile și principiile societății gazdă. Atunci când valorile culturale românești primează în identitatea sa, persoana emigrantă caută să se afilieze comunității de români unde se simt ”ca acasă”, unde vorbesc limba română și unde își pot educa copiii în spiritul cultural, educațional și identitar românesc. „Membrii acestor comunități sunt mereu provocați să facă legătura dintre identitatea lor culturală și religioasă și contextul în care se află.”⁶

Prin urmare, socializarea poate fi înțeleasă ca un proces dublu: poate acționa dinspre societate spre individ, având ca rezultat interiorizarea modelelor atitudinale și comportamentale ale societății și construirea identității sociale și poate acționa dinspre individ spre societate, având ca rezultat instituționalizarea, înțeleasă ca producere și reproducere a realității sociale în cadrul interacțiunilor sociale. Ca o exemplificare al celor menționate, pe de o parte sunt emigranți români care își însușesc și acceptă valorile societății la care s-au afiliat, ceea ce poate duce la modificări de comportament și la o nouă atitudine în relațiile sociale, dar și față de cultură și educația primită în țara de origine, ceea ce implică duce la o schimbare identitară. Pe de altă parte, sunt emigranții români care aleg grupurile, comunitățile unde se regăsesc ca spectru de valori, principii, educație, cultură, credință, ca urmare, odată ce identifică comunitățile de români se afiliează și se raportează permanent la aceasta menținând un echilibru în păstrarea tradițiilor, culturii, educației, devenind oarecum indiferenți la influențele societății în care au emigrat.

Membrii societății sunt actori sociali, care reproduc realitatea socială, dar o și produc, modificând structurile sociale existente. Reproducând socialul în spațiul proximal al percepției și al interacțiunilor sociale,

6 Mihai Himcinschi, Răzvan Brudiu, (eds.), *Biserica ortodoxă și provocările viitorului*, Cluj-Napoca, Editura Aeternitas, 2020, p. 168.

indivizii interiorizează aceleași cadre referențiale, ceea ce înseamnă atât similaritate în reprezentarea realității sociale, cât și similaritate în cadrele referențiale individuale, adică în ceea ce le definește identitatea. Ea se constituie ca urmare a interacțiunii individului cu societatea, în interiorul unui univers simbolic interiorizat cu legitimitățile variate de la un individ la altul. În comunitatea de români de pe lângă biserica românească, emigranții își interiorizează un cadru referențial în care se regăsesc elemente religioase, culturale și educaționale bazate pe liantul dintre acea comunitate și ceea ce îi definește ca români. În preot, românii găsesc un cadru de referință, nu doar religios, ci și social. Românii au nevoie de regăsire ca identitate națională și culturală, ca urmare în astfel de comunități ei participă la activități cu caracter social, pedagogic, filantropic etc. Copiii sunt implicați în proiecte educaționale, culturale și religioase și se vorbește în limba română. Toată această interacțiune activă și schimbare complexă în formarea identității se realizează prin intermediul reprezentărilor sociale care „sunt principii generatoare de luări de poziție legate de inserții specifice într-un ansamblu de raporturi sociale și organizând procesele simbolice ce intervin în aceste raporturi.”⁷

Orice individ care se confruntă cu un obiect social important, dar necunoscut, va încerca să-l redefinească într-un mod mai inteligibil și pertinent, compatibil cu simbolistica grupului de apartenență. Ca urmare, românii care se afiliază acestor comunități sunt cei care nu se regăsesc ca identitate în comunitatea de migrație, iar pentru a-și păstra identitatea, valorile și principiile înșușite până atunci din grupul de apartenență se identifică și se implică în comunitățile de români de pe lângă biserici. În ce privește reprezentarea identității colective, care face parte din identitatea socială, este produsă în cadrul grupurilor. „Identitatea socială (colectivă) este o reprezentare socială parțială, produsă de ingroup sau de outgroup, a atributelor și caracteristicilor esențiale și definitorii ale grupului de apartenență/referință și ale membrilor acestuia.”⁸

7 Doise, 1997, apud Andreea Enache, *Identitate Europeană: Reprezentări sociale*, Iași, Editura Lumen, 2006, p. 80.

8 Andreea Enache, *op.cit.*, p. 131.

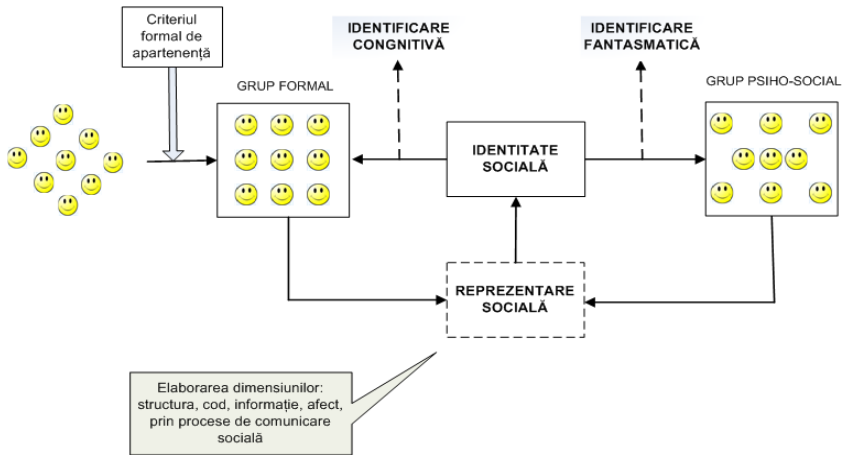

Fig. nr. 1 Elaborarea identității sociale⁹

Grupul este o realitate în care membrii acestuia interacționează, își împărtășesc experiențele și își însușesc norme comportamentale. Grupul este o realitate construită, existând doar în măsura în care persoanele din interiorul acestuia recunosc că sunt membrii lui, criteriul de apartenență având mai mult un aspect de ordin psihologic. În cadrul grupului se produce reprezentarea socială care definește și redefinește identitatea membrilor acestuia, indiferent de implicații și aspirații, ca urmare a manifestărilor grupale care derivă convențional din apartenența la grup. În comunitățile de români, prin activitățile religioase, culturale, tradiționale și educaționale care sunt întreprinse la dorința lor, aceștia își însușesc norme comportamentale, stabilesc noi relații, conturează direcții de acțiune, recunoscând în mod direct faptul că sunt membri afiliați acestei comunități.

Émile Durkheim identifică conceptul de reprezentare socială și cel de reprezentare colectivă. Conceptului de reprezentare socială i se acordă o poziție intermediară între interacțiune, atitudine, informație și percepție, analizând trei sisteme de comunicare – difuzarea, propagarea și propaganda. „Dacă prin difuziune se transmit informații și se produc opinii, prin propagare se acționează la nivel atitudinal printr-un set de răspunsuri coerente dintr-o anumită perspectivă, iar prin propagandă se alimentează viziuni conflictualiste, simplificând realitatea și ducând la formarea stere-

⁹ *Ibidem*, p. 134.

otipurilor depreciative.”¹⁰ Reprezentarea socială este apreciată ca fiind cea care determină atât stimulul, cât și răspunsul, și nu rămâne numai la nivelul elaborării psihice interne, ci are și o puternică conotație atitudinală. „Reprezentarea rămâne nu numai consecința acțiunii unui stimul extern, ci ea însăși poate controla acțiunea sistemului printr-o astfel de construcție individuală sau colectivă.”¹¹

Cel de-al doilea concept, cel de reprezentare colectivă, este apreciat ca fiind „o sinteză a psihismelor individuale ce generează o reprezentare comună a membrilor unui grup social, întemeiată pe un ansamblu de stări sufletești și credințe exprimate prin tradiție, rituri și instituții.”¹² Acest concept include aproape orice formă intelectuală cum ar fi știința, religia, miturile, categoriile de spațiu și timp. În concepția lui Durkheim, faptele sunt împărțite între cele două universuri: între individ și societate. „Termenul de colectiv se referă la proprietatea reprezentărilor de a fi întemeiate în comunitatea în care sunt împărtășite omogen de toți membrii. Aceasta exercită o anumită constrângere asupra generațiilor care o împărtășesc și este adevărată în toate situațiile sociale. Reprezentarea devine egală cu acea comunitate și caracterul ei static devine evident, fiind legată de o societate închisă.”¹³

Ca o notă importantă în ce privește reprezentarea colectivă în comunitățile de români este faptul că toate aceste elemente religioase, culturale, tradiționale sunt însușite și transmise de o generație la alta. Copiii de români sunt implicați în mod direct în acțiunile colective, iar acest aspect determină o consolidare a identității sociale, culturale și naționale într-un cadru restrâns, dar important pentru românii plecați în străinătate.

Dimensiunea religio-culturală, educațională și identitară în comunități românești din Franța și Italia

Pentru a evidenția formarea reprezentării sociale a românilor în comunitățile încheiate de pe lângă bisericile românești din străinătate, am realizat

10 Anca Șerbănescu, *Identitatea națională și identitatea europeană. O perspectivă psihosociologică*, Iași, Editura Lumen, 2005, pp. 16-17.

11 Alin, Gavreliuc, *O călătorie alături de celălalt*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2002, p. 344.

12 *Ibidem*, pp.113-114.

13 Anca Șerbănescu, *op.cit.*, p. 17.

un studiu pe bază de interviu (interviul semistrukturat) cu doi preoți din țări și comunități de români diferite: preot paroh I.R. de la Parohia Ortodoxă Română „Sfânta Parascheva și Sfânta Genoveva” din Paris, Franța și preot paroh C.M. din parohia Parohia Citadela Padova, Orasul Citadela, Provincia Padova, Italia.

Ipoteza de la care s-a pornit este: «românii plecați în străinătate au nevoie de un grup reprezentativ în țara de migrație pentru a-și păstra și consolida principiile, valorile și tradițiile cu care s-au format în țara de origine și unde să-și poată educa copiii în spirit românesc». Scopul acestui studiu este cel de a «identifica nevoia românilor din străinătate de a se conecta la ceea ce îi definește ca identitate socială, națională și cultural-religioasă printr-o comunitate special creată, de pe lângă biserica românească».

Analiza studiului s-a realizat pe bază a două tematici specifice:

T1. Importanța formării bisericii și comunității românești în străinătate

Cei doi preoți au menționat că bisericile românești s-au realizat într-o primă etapă cu scop strict religios. Dorința bisericii a fost de a aduă românii la slujbele de peste an pentru păstrarea credinței, identității religioase și pentru consolidarea bisericii în spirit al Dumnezeuirii. Însă, în timp s-a demonstrat că românii aveau nevoie de mult mai mult. Aveau nevoie de îndrumare, de suport, de sprijin și orientare în noua societate, aveau nevoie de un grup în care să se regăsească ca identitate și cultură, aveau nevoie de un grup în care să vorbească limba lor, să promoveze cultura și tradițiile românești, aveau nevoie de un liant și un punct de referință într-o țară unde întâlneau noi provocări. „Tipul de societate în care trăim face absolut necesară intervenția Bisericii pentru călăuzirea societății după planuri sistematice mereu reînnoite și actualizate.”¹⁴

”Aici relația cu preotul este foarte importantă pentru că în tulburarea vieții de zi cu zi omul caută o alinare, iar biserica vine cu această alinare prin preot. Aici preotul trebuie să se implice și în astfel de lucruri să îi ajute pe cei care își caută un loc de muncă sau o locuință sau au alte probleme.”
(C.M., Italia)

Preotul a devenit de cele mai multe ori o persoană importantă în a fi soluționate unele probleme ale emigranților români. Unii nu aveau lo-

14 Mihai Vălică, Paul Chirilă, Andreea Bândoiu, George Cristian Popescu, *Teologie socială*, București, Editura Christiana, 2007, p.18.

cuință, alții nu aveau loc de muncă, alții nu cunoșteau bine limba și nu reușeau să se descurce în realizarea unor acte sau în alte situații în care trebuiau să se raporteze la instituțiile statului. Românii care nu reușeau să își soluționeze problemele, de cele mai multe ori apelau la preotul din comunitate. Acesta a fost nevoit să se adapteze, iar alături de alți enoriași cu mai mare potență și implicare au reușit de cele mai multe ori să îi ajute pe cei în nevoie. „La problemele concrete se cer răspunsuri concrete, elaborate, sistematice, imediate, înainte ca răul să corupă.”¹⁵

”Tinând cont că noi toți ne aflăm într-un teritoriu străin, biserica de aici capătă alte conotații față de cea din România, ca și loc de întâlnire a românilor și de rugăciune. Românul caută un loc unde să se întâlnească cu alt român, să vorbească cu el, să își spună ofurile și eventual să își caute ceva de lucru prin alți români care se întâlnesc la biserică în rugăciune.” (C.M., Italia)

”Biserica este într-un fel și mamă și tată pentru foarte mulți dintre români. Nu este nici acum nici-un fel de instituție românească, nereligioasă care să se ocupe și să fi fost pentru românii din Italia, o poartă deschisă spre integrare, spre ajutor și altele” (C.M., Italia)

În acest context aducem în atenție conceptul de conștiința colectivă propus de Durkheim (1893) pentru a caracteriza legătura viguroasă care există între oameni. „Conștiința colectivă este ansamblul de credințe și de sentimente comune majorității membrilor ai aceleiași societăți și care formează un sistem determinat de similitudini care are viața sa proprie.”¹⁶ Conștiința colectivă este constrângătoare, impune individului anumite moduri de gândire și de comportament și se materializează la nivelul instituțiilor și comunităților prin intermediul regulilor sociale, morale și religioase.

”Valorile culturale și morale rămân fundamentale în comunitățile românești din străinătate. Respectul față de familie și tradițiile, solidaritatea, identitatea culturală și națională sunt valori importante care ajută ca aceste comunități să se unescă, să se simtă conectați și să se ajute reciproc în momente dificile. Biserica a înțeles cât de important este pentru români să existe aceste conexiuni, ca urmare se implică în ceea ce este benefic pentru aceștia.” (I.R., Franța)

15 *Ibidem*, p.19.

16 Durkheim, 1893, apud Stephane Laurens, Nicolas Roussiau, *La mémoire sociale. Identités et représentations sociales*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2002, p.103.

„Am ajuns la concluzia că dacă nu ai spatele și sprijinul comunității, aici te sufoci și te înnecei, te pierzi. Pentru că societatea, mai ales prin latura ei malefică te dă-râmă. Dacă nu te ții bine pe picioare, dacă nu ai bine înfipte în sufletul tău principiile morale, sufletești și sociale, valul occidental te dă-râmă imediat.” (C.M., Italia)

T2. Dimensiunea religio-culturală, educațională și identitară în comunitățile românești

Scopul bisericii¹⁷ românești din străinătate este în primul rând cel religios și de aduare a comunității în spiritul credinței și păstrarea identității românilor, dar și cel cultural și de păstrare a tradițiilor românești. Biserica contribuie în mod semnificativ și eficient la efortul de consolidare și prezervare a profilului identitar spiritual și național al românilor din străinătate. „În plan religios – ortodoxia este elementul de conservare a culturii și spiritualității noastre; lingvistic – limba este liantul identității noastre etnice. Este poate singura dimensiune a românității nepusă la îndoială; cultural – românii au o bogată cultură populară, temei al constituirii națiunii noastre.”¹⁸

„Biserica chiar este un loc unde poți să le combini, atât viața religioasă, cât și cea socială. Uneori emigranți români trăiesc credința și tradițiile cu mai multă intensitate decât în țară.” (C.M., Italia)

Românii din străinătate aveau nevoie să se conecteze cu tradițiile, să simtă conexiunea cu poporul român și să le transmită aceste valori și tradiții și copiilor lor care sunt angrenați mai mult în comunitatea de migrație. De aceea, prin promovarea tradițiilor românești se transmit generațiilor viitoare valori culturale și morale, aceste valori incluzând respectul față de familie, comunitate și mediul înconjurător, precum și solidaritatea și bunătatea față de ceilalți. Educarea copiilor și tinerilor¹⁹ în acest sens este esențială pentru o conexiune a acestora cu specificul țării de proveniență, fiind

17 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Biserica lui Dumnezeu, sursa unui Râu al Vieții și al Vindicării”, *Argeșul orthodox*, 2012, XI, nr.564, p.5.

18 Constantin Schifirneț, *Identitatea românească în contextual modernității tendențiale*, București, Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XX, nr. 5–6, 2009, p. 471.

19 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Valences of Education”, în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.

important să li se ofere „posibilitatea de a cunoaște tradițiile și identitatea culturală, lingvistică și religioasă a poporului nostru.”²⁰

„Trebuie să facem un loc pentru copiii nostri unde să le transmitem atât tradiția, cât și credința. Dacă copiii vor vedea că suntem o comunitate, atunci ei vor înțelege cum suntem noi ca români. În momentul în care te-ai izolat, o să fie acolo un rând în curriculum că mama sau tata a fost român și cam atât. Pentru că în rest se va pierde.” (C.M., Italia)

„În parohia noastră, în fiecare duminică, după ce se împărtășesc, copiii merg la cateheza lor și aici e școala lor de duminică. Astfel este o activitate de școală care este supervizată de biserică, pentru că e școala lor unde învață despre Dumnezeu.” (I.R., Franța)

Pentru a păstra și promova tradițiile românești este important să fie organizate activități și evenimente tradiționale, cum ar fi obiceiuri și sărbători populare, festivități folclorice și târguri tradiționale, aceste evenimente oferind o ocazie specială de a experimenta și îmbrățișa tradițiile românești. „Obiceiurile încifrează înțelesuri profunde asupra relațiilor omului cu lumea înconjurătoare, cu natura, asupra relațiilor interumane, asupra mersului normal al vieții sociale, și asupra soluțiilor pe care, într-o evoluție de multe ori milenară, omenirea le-a găsit pentru a face ca lucrurile să reentre în normal atunci când rânduiala lumii a fost, dintr-o pricină sau alta, stricată.”²¹

„Mereu încercăm să organizăm activități culturale. Invităm cântarțul de muzică populară, cântărețul de colinde. Românului îi trebuie nu doar aspectul religios, ci și cel cultural pentru că face parte din identitatea lui. Dacă îl dezbraci pe om de cultură, îl dezbraci de identitatea lui.” (C.M., Italia)

„Nici nu pot să număr concertele și spectacolele care au fost și cu tematică folclorică, și cu tematică de cântec religios, de sărbători, și așa mai departe. Sunt foarte mulți care mi-au propus să vină și să cânte și i-am invitat chiar pentru copii să facem sărbătorile, să pregătim pentru Paște, pentru Crăciun și așa mai departe.” (I.R., Franța)

Toate aceste activități culturale și transmiterea din generație în generație a valorilor și principiilor naționale pun o amprentă deosebită asu-

20 Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Almanah bisericesc*, Roma, Mitropolia Ortodoxă a Europei Occidentale și Meridionale, 2016, p.16.

21 Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, Editura Univers, 1999, p.7.

pra reprezentării românilor în comunitățile românești din străinătate și a copiilor lor, având un rol important în păstrarea și conservarea identității. „Identitatea este elementul cheie care va ajuta la articularea realității subiective și obiective într-o dialectică unde subiectul își va găsi unicitatea sa. Este un fel de cristalizare a acestei relații și se va activa în comportamentul său. Societatea posedă o istorie, o cultură, iar această cultură se va reflecta în această dialectică, discursul subiectului în acțiunile sale.”²² Identitatea se construiește cu participarea unui proces care integrează aspectele obiective și subiective ale societății ca realitate obiectivă și subiectivă inducând obiectivarea socială experiențială și axiologică. Identitatea se constituie ca urmare a interacțiunii individului cu societatea, în interiorul unui univers simbolic interiorizat cu legitimitățile variate de la un individ la altul. Noțiunea de identitate nu este inteligibilă și ea nu se situează în interacțiunea cu mediul social, subiectul vorbește, rămâne și evoluează.

„Cred că biserica a reușit întâi de toate să coaguleze pe români. Bisericile sunt un factor foarte viu, dacă pot să spun așa, și foarte concret de a grupa pe oameni și de a-i pune împreună într-o viziune identitară românească pentru că sunt biserici românești.”(I.R., Franța).

Întărind conceptual de identitate națională, aceasta se poate manifesta în societate sub diferite forme: ca atașament emoțional – atașament față de tradiții, de cultura națională, de mâncarea tradițională; susținerea la o competiție internațională, dragoste față de natura din țară, etc; ca poziție instrumentalistă – față de guvern, sistemul politic, față de sistemul de securitate socială. Ea îi îndreptățește pe indivizii unei națiuni să înțeleagă semnele vieții instituționale și cotidiene, să înțeleagă și să recunoască activitățile și practicile celorlalți (mâncarea pe care o pregătesc, cântecele pe care le cântă, glumele pe care le spun, hainele pe care le poartă, expresiile fețelor lor, cuvintele cu care vorbesc). Această familiaritate determină și înzestrea-ză fiecare individ cu o anumită măsură de încredere în a vorbi și a acționa. „Identitatea națională se definește prin trăsăturile proprii, am spune unice, ale unei națiuni, cum ar fi limba, cultura, religia, dar și prin respectarea obiceiurilor, tradițiilor, cutumelor specifice comunității naționale.”²³ Identitatea națională, pe de o parte, se referă la existența instituțiilor structurale majore ale economiei și politicii, iar pe de altă parte se referă la „modul de

22 Anne-Marie Costalat-Founeau, *op.cit.*, p. 17.

23 Constantin Schifirneț, *op.cit.*, p. 466.

viață” într-un sens mai apropiat de comun și de domestic, mod de viață practicat de grupurile dominante.

Concluzii

Reprezentările sociale se reflectă în cele mai multe situații în raporturi dintre indivizi și relații intergrupuri, percepție și comprehensiune interpersonală și relații interpersonale. În ce privește reprezentarea emigranților românilor, aceasta s-a conturat într-o anumită măsură în comunitățile formate de pe lângă bisericile românești. Din perspectivă teologică, românul emigrant este privit ca fiind „înrădăcinat în spațiul propriu, iar dacă s-ar muta din acest spațiu de graniță, el și-ar pierde ființa sa.”²⁴ Ca urmare, acolo unde este posibil el își caută rădăcinile, se afiliază grupurilor sociale și locurilor unde sunt promovate tradițiile, cultura, acolo unde își regăsește valorile și își păstrează propria identitate. Românii trec prin sentimente dureroase de nostalgie, de dor de țară și de locurile natale, iar în aceste comunități de români ei își alină dorul de țară, de limbă, de tradițiile românești. „Identificarea românului cu spațiul propriu naște în el, atunci când este rupt de acest spațiu, cu o intensitate deosebit de accentuată, dorul, care este pentru el o adevărată boală. Dorul lui nu se referă nu numai la persoane, ci și la locul, la satul propriu.”²⁵

În comunitățile de români de pe lângă bisericile românești, emigranții își interiorizează un cadru referențial în care se regăsesc elemente religioase, culturale, tradiționale și educaționale bazate pe liantul dintre acea comunitate și ceea ce îi definește ca români. Preotul este implicat în mod direct în formarea acestor comunități, fiind cel care vine în sprijinul și îndrumarea românilor emigranți, pe de o parte din perspectivă religioasă, dar pe de altă parte din perspectivă socială, culturală, de transmitere a tradițiilor, de educare a copiilor, de păstrare a identității culturale și naționale. Preotul îi implică și pe enoriași în organizarea și participarea la activități cu caracter religios, social, tradițional, pedagogic și filantropic, iar copiii sunt implicați în proiecte educaționale²⁶, culturale și religioase și se vorbește în limba ro-

24 Luminița Iacob, *Imagini identitare*, Iași, Editura Eurocart, 1999, p.56.

25 Dumitru Stăniloae, *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, București, Editura Elion, 2001, p.10.

26 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Current Values of Education and Culture”, în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.

mână. Alături de preot, ei își arată solidaritatea și sprijinul atunci când sunt români care se confruntă cu situații de dificultate și îi ajută să se adapteze mai ușor la comunitatea din țara de migrație, cum ar fi căutarea unui loc de muncă, a unei locuințe, sprijin în realizarea actelor, reprezentarea în instituțiile statului, etc.

Bibliografie

- COSTALAT-FOUNEAU, Anne-Marie, *Identité sociale et dynamique représentationnelle*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 1997.
- ENACHE, Andreea, *Identitate Europeană: Reprezentări sociale*, Iași, Editura Lumen, 2006.
- GAVRELIUC, Alin, *O călătorie alături de celălalt*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2002.
- HIMCINSCHI, Mihai; BRUDIU, Răzvan (eds.), *Biserica ortodoxă și provocările viitorului*, Cluj-Napoca, Editura Aeternitas, 2020.
- IACOB, Luminița, Iași, *Imagini identitare*, Editura Eurocart, 1999.
- IANCU, Ovidiu, *Identitate culturală și mental colectiv românesc în postcomunism (1990-2007)*, Cluj-Napoca, Editura EIKON, 2013.
- JUCAN, Dan, *Identitate și societate*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2005.
- LAURENS, Stephane, ROUSSIAU, Nicolas, *La mémoire sociale. Identités et représentations sociales*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2002.
- POP, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, Editura Univers, 1999.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Biserica lui Dumnezeu, sursa unui Râu al Vieții și al Vindecării", *Argeșul orthodox*, 2012, XI, nr.564, p.5.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Misiunea Bisericii în societate", *Timotheus – Incursiuni Teologice Tematice* 4 (2), 2017, pp. 57-76.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Current Values of Education and Culture", în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Valences of Education", în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.
- ROTH, Adrian, *Individ și societate. Studii sociologice-etice*, București, Editura Politică, 1986.

- SCHIFIRNEȚ, Constantin, *Identitatea românească în contextual modernității tendențiale*, București, Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XX, nr. 5–6, 2009.
- ȘERBANESCU, Anca, *Identitatea națională și identitatea europeană. O perspectivă psihosociologică*, Iași, Editura Lumen, 2005.
- STANILOAIE, Dumitru, *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, București, Editura Elion, 2001.
- VASILE, Valentina; ZAMAN, Gheorghe (coord.), *Migrația forței de muncă și dezvoltarea durabilă a României*, București, Editura Expert, 2005.
- VĂLICĂ, Mihai; CHIRILĂ, Paul; BĂNDOIU, Andreea; POPESCU, George Cristian, *Teologie socială*, București, Editura Christiana, 2007.
- Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Almanah bisericesc*, Roma, Mitropolia Ortodoxă a Europei Occidentale și Meridionale, 2016.